

Rapportage uitvoering motie 21 door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Inventarisatie en beoordeling van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren,
in het bijzonder in risicomodellen

Datum 28 september 2022
Status Definitief

Colofon

Afzendinggegevens

Directie Informatiebeleid - CIO

Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Inhoud

INLEIDING	4
OPZET EN UITVOERING MOTIE 21	5
OPZET UITVOERING MOTIE 21.....	5
UITVOERING MOTIE 21 DOOR VWS.....	5
ONDERZOEKSRESULTATEN.....	6
CONCLUSIE ONDERZOEKSRESULTATEN.....	6
ONDERZOEKSRESULTATEN PER ORGANISATIEONDERDEEL	6
<i>Het VWS-kerndepartement.....</i>	<i>6</i>
CIBG.....	6
ZonMw	7
PUR	7
Dopingautoriteit.....	7
aCBG	7
NZa.....	7
CAK.....	7
ZINL	8
IGJ	8
RIVM	8
CIZ	8
CSZ.....	8
Gezondheidsraad	8
SCP	8
CCMO	9
DUS-I	9
RVS.....	9
NLSportraad.....	9
BIJLAGE 1: VRAGENLIJST, DEFINITIE EN INSTRUCTIES	10
BIJLAGE 2: INVULFORMAT	12

Inleiding

In het debat van 19 januari 2021 over het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) is bij motie van het lid Marijnissen (SP) c.s. verzocht om "een voorstel te doen hoe overal binnen overheidsinstellingen vervuilde data, risicomodellen en het gebruik van nationaliteit worden opgeruimd". Het lid Klaver (GroenLinks) c.s. heeft gevraagd om hierbij niet alleen te kijken naar nationaliteit, maar ook naar etniciteit en geboorteplaats.

Deze rapportage bevat de resultaten van de uitvoering van de motie door mijn ministerie en wijdt uit op de Kamerbrief "conclusies uitvoering motie 21 door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport". De opbouw is als volgt: in hoofdstuk 2 wordt de opzet en uitvoering van motie 21 door VWS beschreven en hoofdstuk 3 gaat in op de belangrijkste onderzoeksresultaten. In de bijlagen vindt u de door VWS gehanteerde onderzoeksinstrumenten voor motie 21.

Opzet en uitvoering motie 21

Opzet uitvoering motie 21

Met de brief van 8 april 2021 informeerde de staatssecretaris van BZK, coördinerend departement voor de uitvoering van motie 21, uw Kamer over de interpretatie van motie 21 en de uitwerking van het gevraagde voorstel. De staatssecretaris heeft in de brief toegelicht dat in de interpretatie van het kabinet de motie betrekking heeft op onrechtmatig of oneigenlijk c.q. onbehoorlijk gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren met een focus op het gebruik in risicomodellen en dat de uitvoering plaatsvindt in de volgende drie fasen:

- Fase 1. Inventariseren van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren, waaronder het gebruik in risicomodellen;
- Fase 2. Beoordelen van de rechtmatigheid en behoorlijkheid van het gebruik, waaronder het gebruik in risicomodellen;
- Fase 3. Opruimen van onrechtmatig of onbehoorlijk verwerkte data en risicomodellen op basis van uitkomsten van de beoordeling (fasen 1 en 2).

Op 21 oktober 2021 en 23 mei 2022 heeft de staatssecretaris van BZK uw Kamer bericht over de voortgang van de uitvoering bij mijn en andere ministeries.¹

Uitvoering motie 21 door VWS

De gefaseerde aanpak is bij mijn ministerie uitgevoerd door de 19 organisatieonderdelen zelf.² Zij kennen de processen en de in dat kader verrichte verwerkingen het best. Om hen hierin te ondersteunen heeft mijn Chief Information Officer (CIO) voorzien in een vragenlijst inclusief toelichting, definities, instructies en een invulformat. Ik heb deze onderzoeksinstrumenten opgenomen in de bijlagen. Verder zijn met de organisatieonderdelen gesprekken gevoerd voor verdere begeleiding en om bijzondere en blijvende aandacht aan het onderwerp discriminatie te geven. Gemeentes en het zorgveld zijn niet benaderd omdat zij niet onder mijn verantwoordelijkheid vallen.

¹ Kamerstukken II 2021/22, 26643 en 32 761, nr. 751, Kamerstukken II 2020/21, 26643, nr. 790 en Kamerstukken II 2021/22, 26643, nr. 855.

² Het onderzoek is VWS-concernbreed uitgevoerd door 19 organisatieonderdelen, zijnde agentschappen, diensten, publiekrechtelijke ZBO's, raden, commissies en het VWS-kerndepartement.

Onderzoeksresultaten

Het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren is door de organisatieonderdelen zelf geïnventariseerd en beoordeeld. Voor dit onderzoek worden onder afkomstgerelateerde indicatoren verstaan: persoonsgegevens over nationaliteit, geboorteplaats, geboorteland, ras en etniciteit. Ten behoeve van duidelijkheid en uniformiteit is een vragenlijst met toelichting en invulformat aangereikt. De ingevulde formats vormen de basis van deze rapportage.

Conclusie onderzoeksresultaten

Bij het ministerie van VWS kunnen de indicatoren nationaliteit, etniciteit, geboorteplaats, geboorteland en ras een rol spelen in het bepalen van de rechten en plichten die een persoon heeft. Het gebruik van deze gegevens kan verplicht zijn. Uit de inventarisatie volgt dat het gebruik door VWS voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden in het kader van rechtmatigheid en behoorlijkheid, zoals een duidelijke wettelijke grondslag, noodzakelijkheid en niet discrimineren.

Uit de inventarisatie is geen gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren geconstateerd in risicomodellen bij VWS.

Gegeven deze inventarisatie is er geen sprake van vervuilde data die opgeruimd moet worden.

Onderzoeksresultaten per organisatieonderdeel

Onderstaande onderzoeksresultaten geven een beeld van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren door VWS en trachten de volgende vragen te beantwoorden: maakt VWS gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren al dan niet in risicomodellen, en zo ja gebeurt dat rechtmatig en behoorlijk? Ingeval bijzonderheden (een onrechtmatige of onbehoorlijke verwerking) zijn aangetroffen, dan worden die vermeld. In het geval hier geen sprake van is, dan volgt geen uitgebreide toelichting. Hierbij moet opgemerkt worden dat niet uitgesloten kan worden dat een of meerdere verwerkingen aan de aandacht zijn ontsnapt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat ongevraagd of onbedoeld gegevens worden aangeleverd waaruit een afkomstgerelateerde indicator af te leiden is, waar verder niks mee wordt gedaan.

De volgende uitkomsten zijn door de organisatieonderdelen zelf aangeleverd:

Het VWS-kerndepartement

Het VWS-kerndepartement bestaat uit directoraten-generaal (DG's), opgebouwd uit beleidsdirecties. Naast directies bestaat het kerndepartement uit afzonderlijke (ondersteunende) directies ingericht op terreinen zoals communicatie, bedrijfsvoering, financieel-economische zaken en wetgeving en juridische zaken. Voor deze werkzaamheden gebruikt het kerndepartement structureel geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.³

CIBG

Het CIBG houdt registers bij op het gebied van zorg en welzijn. Om de bijbehorende uitvoeringstaken uit te kunnen voeren worden afkomstgerelateerde indicatoren zoals geboorteplaats, geboorteland, ras en nationaliteit gebruikt. Enkele

³ Voor zover dat noodzakelijk is om burgervragen goed te kunnen beantwoorden, kan incidenteel een afkomstgerelateerde indicator verwerkt worden. Daarbij geldt transparantie naar de betrokkene, die zelf een vraag indient en daar zelf bij betrokken is.

voorbeelden waarvoor dit wordt gebruikt zijn: om diploma's van buitenlandse zorgverleners te kunnen registreren of erkennen, om gegevens van een donor bij kunstmatige bevruchting te kunnen registreren of verstrekken en om zorgprofessionals te kunnen registreren. Het gebruik is gebaseerd op een wettelijke grondslag en noodzakelijk. Het CIBG gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

ZonMw

ZonMw financieert gezondheidsonderzoek, stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis en signaleert waar meer kennis nodig is. Hiervoor gebruikt ZonMw geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

PUR

De Pensioen- en Uitkeringsraad (PUR) beoordeelt aanvragen voor de regelingen voor (nabestaanden van) verzetsdeelnemers en slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en de ongeregelheden in Nederlands-Indië. De ondersteuning, voorbereiding en uitvoering van beslissingen van de PUR is wettelijk opgedragen aan de Sociale Verzekeringsbank (SVB), dat valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). De Minister van SZW heeft in juli 2021 uw Kamer geïnformeerd over de inventarisatie bij de SVB.⁴ Hierin is de PUR meegenomen.

Dopingautoriteit

De missie van de Dopingautoriteit (DA) is het realiseren van dopingvrije sport in Nederland. De Wet uitvoering antidopingbeleid (Wuab) geeft de DA de wettelijke grondslag voor het uitvoeren van haar taken. Op basis hiervan verwerkt de DA nationaliteitsgegevens. Deze verwerking is noodzakelijk om jurisdictie c.q. bevoegdheden te kunnen bepalen. De DA gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

aCBG

Het agentschap College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (aCBG) is verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van besluiten van het College, en voor de geneesmiddelenbewaking in Nederland. Hiervoor gebruikt het aCBG geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.⁵

NZa

De Nederlandse Zorgautoriteit (Nza) houdt toezicht op zorgaanbieders, zorgverzekeraars, zorgkantoren en het CAK en zet zich als toezichthouder in voor toegankelijke en betaalbare zorg voor alle inwoners van Nederland. De Nza gebruikt voor deze werkzaamheden geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

CAK

Het CAK voert financiële regelingen uit in de zorg (Wmo, Wlz) en informeert burgers. Voor deze taken gebruikt het CAK geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

⁴ Kamerstukken II 2020/21, 26648, nr. 653.

⁵ Het aCBG geeft aan dat voor de beoordeling van zaken persoonsgegevens waaruit afkomst blijkt verwerkt kunnen worden. Dit komt omdat er geen Europese richtlijnen zijn voor het format waarin het gevraagde wordt aangeleverd. Er wordt niks gedaan met de afkomstgerelateerde indicatoren.

ZINL

De centrale taak van het Zorginstituut Nederland (ZINL) is het samenstellen van het pakket van goede verzekerde zorg. Het ZINL gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

IGJ

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de kwaliteit en veiligheid van de zorg en jeugdhulp in Nederland. Daarnaast waakt zij, samen met andere Europese landen, over de internationale markt van geneesmiddelen en medische hulpmiddelen. Om de bijbehorende toezichtstaken uit te kunnen voeren gebruikt de IGJ afkomstgerelateerde indicatoren zoals geboorteplaats, geboorteland en nationaliteit. Dit is bijvoorbeeld noodzakelijk in kader van onderzoek en opsporing om een persoon te identificeren. Het gebruik is gebaseerd op een wettelijke grondslag. De IGJ gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

RIVM

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zet zich in voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Dit doen ze op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Om de bijbehorende taken uit te kunnen voeren gebruikt het RIVM afkomstgerelateerde indicatoren zoals geboorteland, geboorteplaats, nationaliteit en etniciteit. Dit is bijvoorbeeld noodzakelijk voor de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma (hoeveel en waarmee kinderen bijvoorbeeld zijn gevaccineerd in Nederland) en wetenschappelijk onderzoek. Het gebruik is gebaseerd op een wettelijke grondslag. Het RIVM gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

CIZ

Het Centrum voor Indicatiestelling Zorg (CIZ) beoordeelt of iemand in aanmerking komt voor zorg uit de Wet langdurige zorg. Hiervoor gebruikt het CIZ geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen. Het CIZ geeft aan dat in sommige gevallen de voertaal wordt vastgelegd wanneer er noodzaak is tot inzet van een tolk.

CSZ

Het College sanering zorginstellingen (CSZ) voert taken uit in het kader van de Wet toelating zorginstellingen (WTZi). Voor deze taken gebruikt het CSZ geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad (GR) is een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad met als wettelijke taak regering en parlement te adviseren op het brede terrein van volksgezondheid en gezondheidszorg. Hiervoor gebruikt de GR geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

SCP

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) volgt, verklaart en verkent middels wetenschappelijk onderzoek hoe het met de inwoners van Nederland gaat op sociaal en cultureel gebied. Het SCP rapporteert hierover op geaggregeerd niveau. Hiervoor gebruikt het SCP afkomstgerelateerde indicatoren, indien en voor zover dat relevant is voor de beantwoording van onderzoeksvragen. Het SCP gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

CCMO

De Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO) waarborgt de bescherming van proefpersonen betrokken bij medisch-wetenschappelijk onderzoek, middels toetsing aan de daarvoor gestelde wetenschappelijke bepalingen en met inachtneming van het belang van de voortgang van de medische wetenschap. Hiervoor gebruikt het CCMO geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

DUS-I

De Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I) is een expertisecentrum op het gebied van subsidies en verantwoordelijk voor de uitvoering van regelingen van onder andere VWS. Er is één regeling aangetroffen waarvoor de afkomstgerelateerde indicator etniciteit wordt gebruikt. Dit is noodzakelijk omdat deze subsidieregeling is toegespitst op de etniciteit van een doelgroep. Rechtmatigheid volgt uit de kaderwet VWS-subsidies. De DUS-I gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen.

RVS

De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) is een onafhankelijk adviesorgaan voor regering en parlement. De RVS gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

NLSportraad

De Nederlandse Sportraad (NLSportraad) is een onafhankelijk adviesorgaan dat zich richt op het versterken van de betekenis van sport voor de samenleving. De NLSportraad gebruikt geen afkomstgerelateerde indicatoren, ook niet in risicomodellen.

Bijlage 1: Vragenlijst, definities en instructies

1) Inventarisatie

A) Welke afkomstgerelateerde indicatoren verwerkt uw organisatie? Onder afkomstgerelateerde indicatoren wordt in dit onderzoek verstaan: persoonsgegevens over ras, etniciteit, nationaliteit, geboorteplaats en geboorteland.

B) Licht toe voor welk doeleinde u deze afkomstgerelateerde indicatoren verwerkt. Met doeleinde is bedoeld: de concrete reden voor de verwerking en de wijze waarop u de afkomstgerelateerde indicator daarvoor gebruikt.

C) Geef daarbij aan welke van deze verwerkingen van afkomstgerelateerde indicatoren plaatsvinden in het kader van risicomodellen. Onder risicomodel wordt verstaan: iedere verwerking waarbij een persoonsgegeven wordt gebruikt bij beoordeling of wet- en regelgeving wordt nageleefd, of een betrokkene in aanmerking komt voor aanspraken of bij het controleren op misbruik en/of fraude. Ook gebruik van 'zwarte lijsten' wordt in dit onderzoek aangemerkt als risicomodel.

Beschrijf daarbij ook **1.** stap-voor-stap hoe de afkomstgerelateerde indicator wordt gebruikt en meegewogen en **2.** Hoe het risicomodel werkt (is er bijvoorbeeld: is het een geautomatiseerd proces dat tot een conclusie leidt, is er menselijke controle op die conclusie?).

2) Beoordeling

A) Welke grondslag gebruikt u om de afkomstgerelateerde indicatoren te verwerken? Wat is de onderbouwing van deze grondslag? Met grondslag wordt bedoeld de rechtvaardiging om de afkomstgerelateerde indicatoren te verwerken. Licht hierbij ook toe waarom het volgens u noodzakelijk is om de desbetreffende afkomstgerelateerde indicatoren te verwerken.

B) Licht toe waarom het volgens u behoorlijk is om de desbetreffende afkomstgerelateerde indicatoren te verwerken. Om te voldoen aan de eis van behoorlijkheid moet met name voldaan zijn aan het volgende: transparantie (betrokkene is op de hoogte dan zijn persoonsgegevens worden verwerkt en voor welk doeleinde) en een objectieve rechtvaardiging voor de verwerking.

3) Opruimen:

Wat is je plan van aanpak voor wat betreft het opruimen van de eventueel bij stap 2 geïnterviewde onrechtmatige en/of onbehoorlijke verwerkingen?

4) Opmerkingen

Heeft u nog andere opmerkingen over de verwerking van de afkomstgerelateerde indicatoren?

Wijze van onderzoek

Voor beantwoording van de vragen dient uw organisatie onderzoek te doen naar de verwerkingen van afkomstgerelateerde indicatoren. De informatie dient u te vinden in:

1. Het register van verwerkingsactiviteiten van uw organisatie;
2. Voor uw organisatie beschikbare databanken, dossiers en (gekoppelde) systemen. Hieronder vallen ook verwerkingen die, om welke reden dan ook, niet zijn

opgenomen in het register van verwerkingsactiviteiten. Daarnaast vallen hieronder ook papieren verwerkingen.

Er is niet één zoekmethode die alle informatie beschikbaar maakt. Voor een deel zult u kunnen zoeken met voor de hand liggende zoektermen zoals 'ras', 'etniciteit', 'afkomst', 'geboorteplaats', 'geboorteland' en 'nationaliteit'. Echter, het is ook mogelijk dat u afkomstgerelateerde indicatoren verwerkt, terwijl deze niet doorzoekbaar zijn onder deze of vergelijkbare woorden. Als bijvoorbeeld in een dossier is vermeld dat een persoon, gelet op het uiterlijk, afkomstig lijkt uit een bepaald land, is dat ook een afkomstgerelateerde indicator. Daarnaast zal mogelijk voor sommige vragen overlap bestaan in uw antwoorden. Zo kan de beoordeling van de rechtmatigheid soms vergelijkbaar zijn met de beoordeling van de behoorlijkheid. Dat is in beginsel acceptabel.

Wijze van beantwoording

In het invulformat (bijlage 2) zijn de vragen in beknopte vorm weergegeven. Vul in beginsel uw antwoorden in dat document in, steeds per proces binnen uw organisatie waarbij de afkomstgerelateerde indicator(en) wordt/worden gebruikt. Een proces hangt nauw samen met het doeleinde van de verwerking (en kan soms daarmee samenvallen). De indeling per proces is bedoeld om overzicht te houden.

Beantwoord de vragen a.u.b. zo volledig, onderbouwd en gestructureerd mogelijk. Beschrijf de relevante processen en handelwijzen stap-voor-stap. Beschrijf bij elk antwoord ook of u documentatie heeft waaruit dit antwoord blijkt, en zo ja, welke documentatie. Dit kan bijvoorbeeld zijn: vermelding van de verwerking in uw register van verwerkingsactiviteiten.

Bijlage 2: invulformat

Wijze van invullen

Worden er binnen de organisatie een of meer van de afkomstgerelateerde indicatoren geboorteplaats, geboorteland, etniciteit, ras of nationaliteit gebruikt/geregistreerd? Zo ja, geef aan welke dit zijn en vul de tabel verder in **per proces** waarbij een of meer afkomstgerelateerde indicatoren worden gebruikt. Zo nee, geef dat aan en retourneer dit formulier.

Vul bovenaan het formulier de volgende punten aan:

1. Naam organisatieonderdeel
2. Contactpersoon
3. E-mail contactpersoon
4. Telefoonnummer contactpersoon
5. Naam/functie MT lid
6. Akkoord door eigen management?

Ruimte

Heeft u bij een bepaald proces niet voldoende ruimte? Vul dan uw antwoorden beknopt in en geef uw uitgebreide antwoorden in een apart Word-bestand, steeds duidelijk onderverdeeld in per proces met bijbehorend nummer zoals ingevuld in de tabel.

Documentatie

Beschrijf steeds ook zoveel mogelijk of en zo ja welke documentatie u heeft waaruit uw antwoorden blijken (bijvoorbeeld in uw register van verwerkingsactiviteiten).

Tabel

Proces: geef een naam (max. enkele woorden) aan het proces waarbij een of meer afkomstgerelateerde indicatoren worden gebruikt. Nummer de processen a.u.b.	
Afkomstgerelateerde indicatoren: welke afkomstgerelateerde indicatoren worden ten behoeve van dit proces verwerkt? Dit kunnen zijn: geboorteplaats, geboorteland, etniciteit, ras of nationaliteit. Zie voor een nadere toelichting het document "Vragenlijst, definities en instructies".	
Verwerking en doeleinde: voor welk doeleinde/doeleinden wordt deze indicator gebruikt binnen het proces en/of binnen het risicomodel? Beschrijf daarbij de wijze van verwerking. Met doeleinde is bedoeld: de concrete reden voor de verwerking en de wijze waarop u de afkomstgerelateerde indicator daarvoor gebruikt. Beschrijving van een doeleinde kan samenvallen met benaming van het proces. Als de aard van de doeleinden te veel van elkaar	

verschilt, maak dan een apart proces in kolom "Proces" vermeldt het doeleinde daar.	
Wordt er hierbij gebruik gemaakt van risicomodellen? Ja, ga verder vanaf de kolom "Omschrijving risicomodel". Nee, sla die kolom over en ga verder vanaf de kolom "Rechtmatigheid".	
Omschrijving risicomodel: beschrijf 1) stap-voor-stap hoe de afkomstgerelateerde indicator wordt gebruikt en meegewogen en 2) hoe het risicomodel werkt (is er bijvoorbeeld: is het een geautomatiseerd proces dat tot een conclusie leidt, is er menselijke controle op die conclusie?).	
Rechtmatigheid: op welke grondslag is de verwerking gebaseerd? Ga daarbij in op de grondslag in de AVG en op eventuele specifieke wet- en regelgeving die op uw organisatie en meer specifiek het proces van toepassing is. Ga tot slot in op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit (oftewel 'noodzakelijkheid').	
Behoorlijkheid: licht toe waarom de verwerking van de afkomstgerelateerde indicator volgens u wel of niet behoorlijk is. Zie voor een nadere toelichting van het begrip behoorlijkheid bijlage 1.	
Opmerkingen: heeft u nog andere opmerkingen over de verwerking van de afkomstgerelateerde indicatoren?	